

SEBŐK ZSIGMOND MESÉI EGY POSTHUMUS MÓRICZ-KÖTETBEN

1.

Sebők Zsigmond 1889-től *Az én újságom* indulásától kezdve húsz éven át állandó munkatársa volt a népszerű ifjúsági folyóiratnak.¹ Itt jelent meg folytatásos közleményekben több ifjúsági regénye. Regényei és nagyobb terjedelmű írásai többnyire teljes néven jelentek meg, de már az első évfolyamtól kezdve gyakran „Zsiga bácsi” aláírással jelzi meséit, rövidebb írásait. Szinnyei József Magyar Írók c. lexikona és Gulyás Pál közelmúltban megjelent Magyar Írói Álnév Lexikona is jelzi, hogy Sebők Zsigmond ifjúsági írásait Zsiga bácsi álnévvel közölte. Az 1909-es évfolyamban még megjelenik néhány írása, de a továbbiakban hiába keressük nevét *Az én újságom* hasábjain, teljes névvel és a Zsiga bácsi aláírással jelölt mesék egyaránt eltűnnek a lapból. A róla szóló egyetlen vékony kis monográfia, Katona Piroska dolgozata megmagyarázza ennek okát: Sebők Zsigmond 1909-ben megvált *Az én újságomtól* és Benedek Elekkel együtt új ifjúsági folyóiratot indított *Jó Pajtás* címen. Ezentúl már a Zsiga bácsi jelzésű cikkek a *Jó Pajtásban* jelentek meg. *Az én újságomban* közölt regényei később kötetben is megjelentek, de az apróbb mesékből is sokat felvett későbbi mesekönyveibe. Futólagos átlapozás közben húsz olyan mesét találtam Sebők Zsigmond mesekönyveiben, amelyek 1900 és 1908 között *Az én újságomban* Zsiga bácsi aláírással jelentek meg.

1907-ben Móricz Zsigmond neve is feltűnik *Az én újságomban*. Itt adja ki *A nehéz kétgarasos* c. meséjét, majd a következő évben az *Iromba Jankót* és a *Mátyás fiújánját*. Móricz mindhárom meséje teljes névvel jelent meg, bajosan is írhatta volna meséje alá csak a keresztnevét *abban a lapban*, ahol ekkor már tizenkilenc éve a szintén Zsigmond nevű főmunkatárs, évfolyamról évfolyamra gyakran jelezte Zsiga bácsi aláírással cikkeit és meséit. (Móricz még csak tízéves gyerek volt, amikor Sebők már így írta alá cikkeit *Az én újságomban*.)

Az Ifjúsági Könyvkiadó 1952-ben kísérletet tett Móricz Zsigmondnak *Az Újság* c. napilap és *Az én újságom* régi évfolyamaiban lappangó ifjúsági írásainak összegyűjtésére és kiadására. Ebből a vállalkozásból született *A nehéz kétgarasos*² című posthumos Móricz-kötet. *A nehéz kétgarasos* összeállítója az akkor még kéziratban levő Móricz-bibliográfia³ alapján végezte gyűjtését. Válogatás közben azonban, eltérve a bibliográfiától, négy olyan mesét is felvett a kötetbe, amelyek Zsiga bácsi álnévvel jelentek meg *Az én újságomban*. A fentiek alapján aligha vitatható, hogy ezeknek a meséknek nem Móricz, hanem Sebők Zsigmond a szerzője. (A négy mese címe: *János vitéz*, *A huszár*, *A vödör és a kút*, *Gigágó! gigágó!*) Ha azonban valakit ez az okfejtés mégsem győzne meg teljesen, fellapozhatja Sebők Zsigmond *Mennek, mendegélnek* c. 1907-ben megjelent kötetét, és a könyv 63. lapján megtalálhatja a *Gigágó! gigágó!* c. mesét, amelyet az Ifjúsági Könyvkiadó a szóban forgó posthumus Móricz-kötetben, mint Móricz-művet adott ki.

2.

A Móricz-bibliográfia szerkesztője is Móricz-műnek gyanít olyan mesét, amelyről bebizonyosodott azóta, hogy Sebők a szerzője. A bibliográfia Móricz szétszórtan megjelent művei között jelzi *A sípládás* c. elbeszélést, amely az *Új Debreceni Hírlap* 1901-ik évfolyamának 9. számában jelent meg Zsiga bácsi álnévvel. Ugyanez a mese azonban megtalálható Sebők Zsigmond *Utazás tündérorszámban* c. 1905-ben megjelent könyvének 32. lapján.

Tekintve, hogy nem valószínű, hogy ugyanazon napilap egyező évfolyamában két ifjúsági író azonos álnévvel jelölte írásait, a *Debreceni Hírlap* (és az *Új Debreceni Hírlap*⁴) 1900-as és 1901-es évfolyamaiban Zsiga bácsi néven közölt meséket (*A sípládás* c. mese bizonyítéka alapján) nem Móricz, hanem Sebők Zsigmond ifjúsági írásai között kell számon tartanunk. Az öt mese címe: *Mese*, *A nagyszülőknél*, (1900) *A hózivatar*, *A sípládás*, *A szigetvári vértanúk* (1901).

A nehéz kétgarasos szerkesztője e mesékből is kettőt felvett a posthumus kötetbe (*Mese*, *A szigetvári vértanúk*).

¹ Vö. Katona Piroska: Sebők Zsigmond, 1933., 5–6. 1.

² *A nehéz kétgarasos*. Válogatta Kormos István. Ifjúsági Kiadó, Bp. 1952.

³ *Móricz Zsigmond irodalmi munkássága*. Összeállította: Kozocsa Sándor, Művelt Nép Könyvkiadó, Bp. 1952.

⁴ A két napilap azonos volt: a *Debreceni Hírlap* a hét egyik napján (legtöbbször pénteken) *Új Debreceni Hírlap* címen jelent meg.

Nemcsak a filológiai pontosság kedvéért tesszük szavá az Ifjúsági Könyvkiadó eme tévedését, hanem egyrészt azért, hogy a fiatal Móricz Zsigmond termését megtisztítsuk olyan (bár a kezdő Móriczhoz nem méltatlan) írásművektől, amit a válogató tévedése sorolt Móricz zsengei közé. Másrészt ezzel a példával is rá kívánunk mutatni a könyvkiadásban az elmúlt években megmutatkozó hierarchikus, vagy helyesebben protokoll-jellegű tekintélytiszteletre, amely merev kategóriákban rangsorozott élőket és holtakat. Anélkül, hogy valamiféle Sebők-reneszánszot akarnánk inspirálni, megkérdezzük: ha Sebők Zsigmond hat meséje, amíg azt hitték, hogy Móricz alkotásai, jók voltak arra, hogy három kiadásban, összesen több mint negyvenöt ezer példányban népszerűsítsék, talán Sebők egyéb meséiből is lehetne egy kötetnyit gyűjteni és (most már Sebők Zsigmond néven!) kiadni. Dutka Ákost 1953-ban egy szerkesztői és filológiai baklövés támasztotta fel a feledettség homályából a mai olvasók, a nagyközönség számára, amikor tévedésből egy régi, ismert szép versét frissen felfedezett Ady-versként publikálták. Néha bizony nem is olyan feleslegesek ezek a melléfogások.

BUSA MARGIT

TOMPA MIHÁLY ISMERETLEN VERSEI

Tompa Mihály három ismeretlen versét közöljük. Az egyik sírvers a gávai temetőben, a másik kettő a költő gávai barátjának versmáslatgyűjteményében lappangott eddig.¹

I.

A Szabolcs megyei Gáva község régi, ma már nagyrészt felszántott református temetőjében, a Soldos-család fiatalon elhunyt tagja, Soldos Borbála síremlékén van kőbevésvé Tompa Mihály eddig ismeretlen verse.² A költő neve nincs a vers alatt — síremléken ez nem is szokásos — e nélkül is hozzávetet a családi kapcsolat és ettől függetlenül, mindennél döntőbben rávall a vers önmaga: ráismerünk Tompa szokészetére, szóhasználatára, végül, szerzőségét bizonyítja a falubeli, napjainkig fennmaradt szájhagyomány.

A családi kapcsolat elég közvetlen: Tompa felesége, Soldos Emília a kis halott leánynak unokanővére. Runyáról, a Soldos-család ősi fészkeből Soldos János Gávára szakadt, mikor feleségül vette az ottani földbirtokos Fáy-család leányát, Annát.³ Házasságukból született 1837. jan. 3-án Soldos Borbála. A gyermek 13 évet élt, meghalt 1850. jan. 3-án. Tompa 1849. máj. 1-én házasodott a családba. A haláleset alkalmával érthető, hogy az akkor már híres költő megemlékezik kis rokonáról. Különben is Tompa több sírverset írt ebben az időben. Éppen a haláleset előtti napon, 1850. jan. 2-án keltezett, Szemere Miklóshoz intézett levelében olvassuk: „... egész poetai működésem abban határozódik, hogy Recsky Benyának írok sírverset; írtam már nehányat, de ez mind nem tetszik s írok folyvást...”⁴

A gávai sírvers kizárólag Soldos Borbála személyéhez szól. Ebből talán arra következtethetünk, hogy bár a család csak 1851-ben állította fel a síremléket,⁵ versünk még a költő kisleányának a halála előtt, 1850. jan. 3. és máj. 18. között keletkezett, mert kérdés vajon Tompa a saját bánatával háttérben tudott volna-e maradni, a kisleány halála feletti panasza nem szötte volna-e bele saját szívének vagy fájdalma is, vagy valami általános keserűségem az emberi sorsról, vagy a halál kegyetlenségéről. A vers a kis halott leánya dicsérete:

Soldos Borbála emlékének

Pihensz angyal szelíd leány
Arczád hamar meghervada.
Lelked fényes és tiszta volt,
Mint a menny gyöngéd harmata.
A földön megszerette ezt
Az ég, amelytől származott
S korán, korán visszavevé,
Mint napsugár a harmatot.

¹ Jelzete: OSzK Oct. Hung. 1394.

² Andó László szíves közlése.

³ Nagy Iván: Családtörténet. OSzK Fol. Hung. 1316. ff. 36^v—37^v.

⁴ OSzK Levelestár.

⁵ A síremléken van kőbevésvé a felállítás éve.